

Zpráva o stavu médií

LEDEN — PROSINEC 2023

Ve zkratce

Situace médií je komplikovaná. Pluralita existuje, nicméně ekonomická situace vede k negativním trendům. Nucené úspory vedou k horším pracovním podmínkám pro novináře a novináře a ohrožují i kvalitu obsahu. Dosah médií klesá také kvůli přístupu Googlu a sociálních sítí po přijetí autorského zákona. To vede k snížení zájmu inzerentů i k snížení výnosů z placeného obsahu, což dále zhoršuje jejich ekonomickou situaci a snižuje jejich nezávislost. Vláda nerealizovala deklarovanou prioritu, a to systém podpory médií, jako existuje v různých formách v zahraničí. Online média stále nejsou v legislativě definována, například se tedy na ně nevztahuje zákaz vlastnictví veřejnými funkcionáři. Samoregulace novinářské profese je v ČR stále nedostatečná. V oblasti médií veřejné služby se podařilo přijmout novelu, podle níž má na volbě rad podíl i Senát a první takové volby už bez potíží proběhly. Na druhou stranu není zatím vyřešen

problém financování médií veřejné služby. Díky metodice zadávání reklamy od Ministerstva pro místní rozvoj se povedlo redukovat inzerci¹ v médiích nedodržujících novinářské standardy placenou z veřejných peněz. Nejvýznamnější majetkovou změnou na mediálním trhu byl prodej vydavatelství Mafra. Prodej byl reakcí na novelu zákona o střetu zájmů, která rozšířila zákaz vlastnictví médií politiky na skutečné majitele.

experti a expertky: **Mgr. Adriana Dergam; doc. Mgr. Lenka Waschková Císařová, Ph.D.; Ing. Michal Klíma; doc. MgA. Jan Motal, Ph.D.; Ing. Petr Orálek; Tomáš Urban; Mgr. et Mgr. Marína Urbániková, Ph.D.**

koordinátor pracovní skupiny: **Mgr. Bc. Martin Luhan**

¹ <https://mmr.gov.cz/cs/ostatni/web/novinky/verejne-institute-majimene-reklamy-na-konspiracni>

Hlavní zjištění

Vláda ignoruje zhoršující se ekonomickou situaci většiny médií

Velká část českého mediálního prostoru je rozparcelována mezi podnikatele, jejichž hlavní zájem leží v prosazení vlastních ekonomických priorit. To vede ke snižování vlivu nezávislých kvalitních médií, z nichž občané mohou čerpat profesionálně zpracované informace. Zejména patrné je to pak na lokální úrovni, kde tato situace vede ke vzniku tzv. **lokálních zpravodajských pouští**. To přímo ohrožuje kvalitu demokracie. Oproti jiným evropským zemím nemá Česká republika žádný systém podpory nezávislých médií a neplánuje ho ani připravit, přestože probíhá velká obměna dotačních titulů Ministerstva kultury.

Média veřejné služby čelí dlouhodobým problémům financování

HROZBA!

Nadále přetrvává hrozba, na kterou upozornila minulá Zpráva: „Problém financování experti doporučují uchopit systematicky – jednorázové navýšení problém pouze odsouvá. Debata by se přitom neměla redukovat jenom na změny výše poplatku a okruhu plátců – je vhodné zvážit i další modely, jako je třeba progresivní speciální daň používaná ve Skandinávii. Jen je přitom potřeba zachovat oddělení od státního rozpočtu, aby politici nemohli používat změny rozpočtu k nátlaku na média veřejné služby.“ V roce 2023 byl vládou předložen návrh, který nebyl dostatečně projednán s experty ani soukromými vydavateli. Navrhuje zvýšit koncesionářské poplatky, udržitelné řešení financování ČT a ČRo ale neobsahuje. Návrh prošel připomínkovým řízením, ale na jednání vlády se zatím nedostal. Dobrá zpráva nicméně je, že přispívá k otevření veřejné debaty o precizování definice a rozsahu veřejné služby.

Online média nejsou v České republice legislativně ukotvena

Přestože novela zákona o střetu zájmů byla v létě 2023 schválena a upřesnila zákaz vlastnictví médií veřejnými funkcionáři, jeden velmi významný sektor stále není legislativně ukotven, a to online média. Veřejní funkcionáři mohou vlastnit online média, stejně tak mohou být nadále v českém mediálním prostoru přítomny hojně sledované anonymní weby publikující zpravodajství bez ohledu na standardy profese. Podrobněji k tomuto nedostatku české legislativy v [analýze Rekonstrukce státu](#). Za pozitivní ovšem považujeme, že debata mezi stakeholdery – zástupci sektoru, regulačních orgánů, odpovědných úřadů i politiky – k tématu regulace online médií již byla zahájena.

Česká média nejsou přístupná občanům se specifickými potřebami

Zákon o přístupnosti platí od roku 2019¹ například pro ministerstva, úřady, soudy, kraje, obce a městské části, ČTK, příspěvkové organizace státu, veřejné výzkumné instituce atd.² Bohužel často není dodržován. A stejně tak mají mezery v přístupnosti obsahu také média. Osobám se specifickými potřebami (lidé s postižením zraku, sluchu a podobně) stále nejsou většinově přístupná. Uvedení přístupnosti médií do praxe brání spíše absence znalostí a nástrojů, jak přístupný obsah vytvářet než nedostatečné ošetření na legislativní úrovni. Podle [průzkumu mediálních expertů](#) je větší překážkou absence dostatečného financování než nízký počet expertů na přístupnost.

1 [Zákon č. 99/2019 Sb.](#) - týká se digitálního prostoru – webů, dokumentů, multimédií, mobilních aplikací atp.

2 Podrobněji například zde: <https://poslepu.cz/zakon-o-pristupnosti-seznamte-se-prosim/>

Pozitivní trendy

- Rady médií veřejné služby už nejsou pouze pod vlivem Poslanecké sněmovny. S rozšířením pravomocí na Senát došlo k narovnání vah vlivu demokratických institucí jak v odpovědnosti jmenování členů, tak jejich odvolání. Včetně vyloučení možnosti odvolání celých rad.
- Mediální trh se dokázal shodnout na principech fungování kolektivního správce autorských práv.
- Ministerstvo kultury představilo návrh na zvýšení poplatků za média veřejné služby.
- Stát neinzeruje v médiích nedodržujících novinářské standardy.

Negativní trendy

- Stát ignoruje špatnou ekonomickou situaci (zejména zpravodajských a lokálních) médií a aktuálně v tomto směru nehledá žádné řešení, přestože zkušenosti ze zahraničí ukazují, že efektivní řešení jsou dostupná.
- Vláda nepřijala jasné podmínky vedoucí k povinnosti vést státní reklamní kampaně s ohledem na podporu plurality médií, tedy směřovat reklamní výdaje do širokého množství mediálních společností.
- Změny zákonů o ČT a ČRo probíhají mimořádně pomalu a neobsahují potřebné a experty navrhované změny.

Doporučení expertů pro další období

1. Reformovat financování médií veřejné služby tak, aby se výše jejich rozpočtů udržitelně vyvíjela bez nutnosti opakovaného souhlasu politiků.
2. Monitorovat implementaci European Media Freedom Actu. Zaměřit se na požadavek pluralitního rozdělování mediálních výdajů státu a jejich transparentní evidence.
3. Navrhnout systém státní podpory médií, zaměřit tuto podporu na vytvoření pluralitního tržního prostředí. Konkrétně se soustředit i na podporu lokálních médií a současně systematicky řešit postavení médií vydávaných samosprávou (např. radniční zpravodaje a televize).
4. Zkoordinovat vyřešení patové situace po přijetí autorského zákona, která médiím blokuje významné finanční zdroje.

„Kvalitní, profesionální a nezávislá média jsou podmínkou fungování demokracie. Stát musí činit kroky k tomu, aby u nás nadále existovala široká pluralita médií. Všechny mediální výdaje státu musí být rozdělovány transparentně a dohledatelně. Stát by měl podpořit pluralitu i ekonomickými stimuly, které zajistí, že u nás nedojde ke koncentraci médií do rukou několika vlastníků.“

— Michal Klíma

„Česká média nejsou inkluzivní, čímž ohrožují právo na informace, demokratickou účast ve společnosti a mohou být diskriminační, jak bylo patrné například v době COVIDu. Pro lidi s postižením zraku, sluchu a podobně například stále nejsou většinově přístupná.“

— Adriana Dergam

„Financování médií veřejné služby má být přiměřené, udržitelné a stabilní a má být nastaveno tak, aby jej nebylo možné využít k uplatňování politického vlivu. To stanovují mezinárodní dokumenty i připravovaný Evropský zákon o svobodě médií. V Česku na takový systém stále ještě čekáme.“

— Marína Urbániková

- Vláda navzdory závazku v programovém prohlášení nepřipravila žádný návrh, který by řešil transparentnější fungování médií. Také doposud nepodrobila hospodaření médií veřejné služby kontrole Nejvyššího kontrolního úřadu.
- V českém prostředí stále chybí silné samoregulační orgány, které by efektivně dohlížely na dodržování novinářských standardů.
- Česká média stále nejsou většinově přístupná lidem s nejrůznějšími uživatelskými potřebami (např. lidem s postižením sluchu nebo zraku, uživatelům českého znakového jazyka a podobně).